

Acostaments al *Curial e Güelfa*: literatura, llengua i traducció

Approaches to *Curial e Güelfa*: literature, language and translation

JOSEP V. GARCIA SEBASTIÀ
josepv.garcia@gcloud.ua.es

Universitat d'Alacant
ISIC-IVITRA - IIFV - IULMA

VICENT MARTINES
martines@ua.es

Universitat d'Alacant
ISIC-IVITRA - IEC - RABLB - IIFV - IULMA

El *Curial e Güelfa* (*CeG*) és, sens dubte, una de les obres més singulars de la literatura catalana tardomedieval. L'autoria o el caràcter multilingüe i multicultural de la redacció –amb una presència notable de trets lingüístics i historicoculturals d'origen italià– són elements que, entre altres, han fomentat l'interès envers la novel·la en els últims anys. En aquest sentit, Antoni Ferrando, un dels principals experts en el *CeG*, afirma que el text “atrau cada vegada més l'atenció dels estudiosos, per la seua redacció exquisida, el seu rerefons cultural i els enigmes que conté” (Ferrando 2012a, 12).

Molts dels avanços lingüístics i literaris que han ampliat darrerament el grau de coneixement de l'obra han contribuït, a més, a definir el context en què es degué escriure –presumiblement, la cort napolitana d'Alfons el Magnànim. Alguns d'aquests progressos han estat publicats en els volums *Estudis lingüístics i culturals sobre el Curial e Güelfa* (Ferrando 2012b) i *La cavalleria umanística italiana. Enyego (Inico) d'Avalos e Curial e Güelfa* (Ferrando & Babbi 2021). D'altra banda, la investigació d'Abel Soler (2017) planteja una hipòtesi molt sòlida sobre l'autoria del *CeG*, hipòtesi que ha estat avalada i assimilada per bona part de la crítica acadèmica i que, de retruc, ha esperonat encara més l'estudi del *CeG* des de diferents àmbits. Precisament, en el proper número de la revista *Scripta* els professors Josep Martines i Sandra Montserrat publicaran sengles estudis sobre la llengua d'aquesta novel·la cavalleresca.

Els cinc articles del monogràfic que presentem són una bona mostra de l'interès creixent per aquesta obra del segle XV. Els tres primers textos aborden diferents aspectes lingüístics de la redacció; els dos últims, qüestions de caire literari i traductològic.

“L’adverbi *totavia* al *Curial e Güelfa*: un possible italianisme lèxic”, de Jordi Antolí (ISIC-IVITRA, Universitat d’Alacant, IIFV, IULMA), obre el primer bloc de contingut. L’autor hi descriu, en diacronia i des d’una perspectiva semàntica i funcional, els valors de l’adverbi *totavia* en català antic; d’aquesta manera, acara les dades obtingudes amb les ocurrencies del *CeG*. Antolí conclou (a) que la caracterització del mot en el *CeG* no coincideix amb la que presenta en català medieval ni amb la de la forma equivalent en francès, sinó que s’acosta més a l’ús dels adverbis corresponents en castellà i, sobretot, en italià, i (b) que, per això mateix, aquest cas podria interpretar-se com un de tants italianismes semàntics de l’obra.

En “El cas únic de *no menys* ‘encara que, malgrat això’ en el *Curial e Güelfa*: un altre italianisme no observat”, Caterina Martínez (ISIC-IVITRA, Universitat d’Alacant, IIFV, IULMA) també presenta una altra possible mostra de la influència de l’italià en la redacció del text. Martínez basa el seu estudi en la lexicografia de les llengües ambientals a la Nàpols de l’època i en les fonts literàries del *CeG*; i suggereix que l’ús de *no menys* amb valor concessiu en la novel·la cavalleresca es pot considerar com un cas més de transferència lingüística de l’italià a la llengua literària de l’autor.

Mar Massanell (Universitat Autònoma de Barcelona, IEC) signa el tercer article de temàtica lingüística: “Tradició i innovació en la selecció de l’auxiliar de perfet a *Curial e Güelfa*”. Per mitjà del buidatge i de la classificació dels perfets del *CeG*, l’autora aïlla les mostres en què *haver* s’utilitza en lloc de *ésser* (p. ex., *ha arribat vs. és arribat*) i analitza els factors que podrien haver afavorit aquests usos innovadors. Massanell observa que, en general, el *CeG* manté la doble auxiliarietat característica de la llengua antiga, un tret que contrasta amb la formació del perfet en altres obres coetànies, com ara el *Tirant*, i que també podria atribuir-se a la influència del context italià en què probablement es va escriure la novel·la.

El primer dels dos estudis literaris és “El Magnánimo, el Marqués de Santillana y el III libro del Curial”, de Julia Butiñá (Universitat Nacional d’Educació a Distància, Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona). En aquesta contribució, l’autora prova de donar resposta a algun dels interrogants que encara planteja el *CeG* en el tercer llibre, com ara la insistència en la figura maternal. Per resoldre’ls, Butiñá encaixa (a) les últimes novetats de la crítica respecte a l’autoria i el context de redacció de l’obra amb (b) altres investigacions seues, en les quals l’estudiosa ubica l’autor de la novel·la en la cort napolitana d’Alfons el Magnànim (Butiñá 1988).

Clou el monogràfic un treball traductològic: “A experiència de traduzir a novela *Curial e Güelfa* (séc. XV) para a língua portuguesa”, signat per Ricardo da Costa (Universidade Federal do Espírito Santo). En aquest darrer article, da Costa presenta la seua proposta de traducció del *CeG* al portuguès. D’una banda, hi examina els passatges més complexos per a la traducció; de l’altra,

comenta les solucions i les tècniques que li han permès de reconstruir, de la manera més adequada possible en la llengua meta, l'ambientació cultural del text original.

Els cinc articles que presentem contribueixen, d'una manera o altra, a ampliar el coneixement sobre el *CeG*, bé perfilant, per mitjà de l'anàlisi lingüística, el context geogràfic en què es degué redactar l'obra bé resolent, des de la crítica literària, algun dels interrogants que presenta la novel·la. Fins i tot, l'últim treball mostra que l'interès per aquesta “joia de la literatura europea tardomedieval” (Ferrando 2007, 5) traspasa les fronteres del domini lingüístic catalanoparlant. El fet que el *CeG* encara fornisca els estudiosos de temes per a investigar i que, a més, genere la necessitat de ser traduït a altres llengües són indicis que l'obra és, indiscutiblement, un clàssic.

Bibliografia

- Butiñá, J. (1988) “Sobre l'autoria del *Curial e Güelfa*”, *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, 41, pp. 63-119.
- Ferrando, A. (ed.) (2007), “Introducció”, *Curial e Güelfa*, Toulouse, Anacharsis, pp. 5-35.
- Ferrando, A. (2012a) “Introducció”, dins Ferrando, A. (ed.), *Estudis lingüístics i culturals sobre Curial e Güelfa*, Londres, John Benjamins Publishing Company, pp. 31-88.
- Ferrando, A. (2012b) *Estudis lingüístics i culturals sobre Curial e Güelfa*, Londres, John Benjamins Publishing Company.
- Ferrando, A. / A. M. Babbi (2021) *La cavalleria umanística italiana. Enyego (Inico) d'Avalos e Curial e Güelfa*, Amsterdam / Nova York, John Benjamins Publishing Company.
- Soler, A. (2017) *La cort napolitana del Magnànim: el context de “Curial e Güelfa”*. *Enyego D'Avalos i el Nàpols alfonsí*, I; *Les fonts literàries de la novel·la*, II; *L'Europa cavalleresca i la ficció literària*, IIIa: *L'ambientació del relat: el temps de la ficció i el temps d'escriptura*, IIIb: *Personatges literaris i referents històrics*, Barcelona / València: Institució Alfons el Magnànim / Institut d'Estudis Catalans / Universitat de València. 3 vol.